KNOWLEDGE – International Journal
Vol. 22.1
Vrnjacka Banja, Serbia, March, 2018

THE PARENTS' ROLE IN THE FORMATION OF READING LITERACY AND DIGITAL COMPETENCIES OF CHILDREN UP TO 11 YEARS OLD

Lubomira Parijkova
University of Library Studies and Information Technologies, l.parizhkova@unibit.bg

Abstract: Knowledge-paradigm is the leading one in the 21-th century. Information and information and communication technologies (ICTs) that deliver knowledge are essential for our lives. Improvement and dissemination of digital technology provide new opportunities for reading, writing, communication, analyzing information, creating and sharing knowledge and open up new areas for learning. The progress of highly developed information technology has changed not only the type of knowledge, understanding its mechanisms, generation and implementation, but also creates new communicative needs of learners. Nowadays implementation and usage of advanced information systems in education are imperative.

At the same time, however, it is necessary to pay attention to the formation of children's reading literacy from the earliest age. Because reading is the basis of almost all cognitive activities.

The report presents the design and philosophy of a survey among parents of primary school children. The survey is part of a study by the Working Group on the Interconnection between Reading and Digital Literacy of Children under 11, to a project funded by the Bulgarian Science Fund – Digital Competencies and Media Education at Pre-school and Primary School Age (DN 05/8 14.12.2016).

The greatest responsibility for forming attitudes towards reading and digital technologies in this age group (up to 11 years) is parents'. For that reason, our questionnaire is addressed to parents. The survey's divided into three main groups - reading, digital technologies and the connection between them. The behaviour of parents, the context they create for their children, their active or passive attitude to the objects studied form the children's attitudes towards reading, books, digital devices.

The analysis of existing Bulgarian literature related to digital literacy of children clearly indicates that the emphasis is placed on the risks posed by the use of digital devices by children. This topic is not a subject in the present study, it does not represent a special research interest. The focus of the study is on the opportunities offered by the usage of digital technologies for the education of children and their full development. The focus is on creating the conditions for digital literacy, as well as the benefits that new technologies give in cognitive way to our children.

Keywords: Parents, poll, reading, digital literacy, interaction, children.

РОЛЯТА НА РОДИТЕЛИТЕ ЗА ФОРМИРАНЕ НА ЧЕТИВНА ГРАМОТНОСТ И ДИГИТАЛНИ КОМПЕТЕНЦИИ У ДЕЦА ДО 11 ГОДИНИ

Любомира Парижкова
Университет по библиотекознание и информационни технологии, l.parizhkova@unibit.bg

Резюме: Знаниевата парадигма е водеща през 21-ви век. Информационните и комуникационни технологии (ИКТ), които предоставят знания, са от съществено значение за нашия живот. Подобряването и разпространението на цифровите технологии предоставя нови възможности за четене, писане, общуване, анализ на информация, създаване и споделяне на знания и откриване на нови области за учене. Напредъкът на високоразвитите информационни технологии променя не само вида на знанията, разбирането на неговите механизми, генерирането и изпълнението, но и създава нови комуникативни нужди на обучаващите се. Днес прилагането и използването на съвременни информационни технологии в образованието е наложително.

В същото време, обаче, е необходимо от най-ранна възраст да се обърне внимание на формирането на четивна грамотност у децата. Защото четенето е в основата на почти всички познавателни дейности.

Докладът представя дизайна и философията на анкетно проучване сред родители на деца от начален курс на обучение. Анкетата е част от изследване на Работна група, търсеща взаимовръзката между четенето и дигиталната грамотност при деца до 11 години, към проект, финансиран от Фонд „Научни изследвания“ в България – Дигитални компетенции и медиаобразование в предучилищна и начална училищна възраст (ДН 05/8 14.12.2016).

Най-голямата отговорност за формирането на отношение към четенето и към дигиталните технологии в тази възрастова група (до 11 години) е на родителите. Именно поради тази причина към родителите е насочена анкета с въпроси, разделени в три основни групи – четене, дигитални технологии и пресечната точка между тях. Поведението на родителите, контекстът, който създават на своите деца, тяхната активно или пасивно отношение към изследваните обекти формират нагласите на децата към четенето, книгите, дигиталните устройства.

Анализът на съществуващата литература на български език, свързана с дигиталната грамотност при деца, категорично показва, че акцентът се поставя върху рисковете, които носи използването на дигитални устройства от деца. Тази тема не е обект в настоящото изследване, не представлява специален изследователски интерес. Доминантата в проучването е върху възможностите, които предоставя употребата на дигитални технологии за обучението на децата и за тяхното пълноценно развитие. Фокусът е за създаване на условия за формиране на дигитална грамотност, както и предимствата и позитивите, които новите технологии дават в когнитивно отношение.

Ключови думи: Родители, анкета, четене, дигитална грамотност, взаимодействие, деца.

1. УВОД

Знаниевата парадигма е водеща през 21-ви век. Информационните и комуникационни технологии (ИКТ), които предоставят знания, са от съществено значение за нашия живот. Подобряването и разпространението на цифровите технологии предоставя нови възможности за четене, писане, общуване, анализ на информация, създаване и споделяне на знания и откриване на нови области за учене. Напредъкът на високоразвитите информационни технологии променя не само вида на знанията, разбирането на неговите механизми, генерирането и изпълнението, но и създава нови комуникативни нужди на обучаващите се. Прилагането и използването на съвременни информационни технологии в образованието днес е наложително.

В същото време, обаче, е необходимо от най-ранна възраст да се обърне внимание на формирането на четивна грамотност у децата. Четенето е в основата на почти всички познавателни дейности, затова неговото място в образователния и възпитателен процес е недискусионно.

Публикацията представя дизайна и философията на анкетно проучване сред родители на деца от начален курс на обучение. Анкетата е част от изследване на Работна група с ръководител доц. д-р Любомира Парижкова, търсеща взаимовръзката между четенето и дигиталната грамотност при деца до 11 години, към проект, финансиран от Фонд „Научни изследвания“ в България – Дигитални компетенции и медиаобразование в предучилищна и начална училищна възраст (ДН 05/8 14.12.2016, с ръководител проф. д-р Румяна Папанчева). В рамките на Работния пакет са разработени три вида анкетни карти – към ученици (приоритетно от IV клас), към техните родители и към начални учители. Въз основа на проведените предварителни проучвания и на запознаване с литература по проблема на български и английски език е разработен инструментариум, който е интегриран в анкетните карти. Основните положения от инструментариума по отношение на анкетата за родителите ще бъдат представени в настоящия доклад.

2. ЦЕЛИ И ЗАДАЧИ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Изследването ще бъде проведено сред родители на ученици до 11 години. Главната *цел* на проучването е да се разкрие взаимодействието между четивната грамотност и използването на дигитални технологии от гледна точка на родителите. Тази цел ще бъде осъществена чрез решаването на следните *задачи*:

- да се проучи отношението на родителите към книгата и четенето; техните интереси и навици за четене;
- да се разкрият нагласите на родителите към дигиталните технологии и употребата им от техните деца;
- да се провокира активността на родителите за използване на дигиталните технологии за формирането на четивна и дигитална грамотност у техните деца.

Обектът на конкретното изследване са родителите на ученици до 11 години, а **предметът** е тяхното отношение към книгите и дигиталните технологии и съответно влиянието им върху формирането на четивна и дигитална грамотност у техните деца.

Методите за набиране и регистрация на социологическата информация са пряка индивидуална анонимна анкета за родители, както и полустандартизирано интервю с родители на избрани ученици след анализ на анкетите в следващия етап на проекта. **Етапите на изследването** включват организационен етап;

набиране и регистрация на социологическата информация; обработка на набраната социологическа информация; анализ на резултатите от социологическото изследване и полустандартизирано интервю. **Инструментариумът на проучването** съдържа анкетна карта за родители, въпросник за полустандартизирано интервю.

Изследването се изгражда върху хипотезата, че българските родители не използват възможностите на дигиталните технологии, за да стимулират креативността на своите деца; да развиват умения за критическо мислене и за формиране на дигитална грамотност. По-скоро родителите не свързват употребата на новите технологии с изграждането на какъвто и да е вид грамотност. Тази хипотеза предстои да бъде потвърдена или опровергана в хода на изследването. Тя се гради и върху изводите от проведените в България изследвания. „Повечето родители не правят разлика между техническите умения и позитивна употреба и отделят малко, ако въобще го правят, усилия да окуражат и изградят дигиталната грамотност и критическо мислене у децата си“ [1; 3].

Технологиите не трансформират образованието и грамотността самостоятелно, а в комбинация със социални и икономически фактори, както прави печатната преса на Гутенберг, например, твърди изследователят Марк Уаршауър. „Компетенциите в традиционна грамотност са врата към света на новата грамотност“ [12]. Уаршауър открива, че четенето и възможностите за писане и културната грамотност помагат на учениците да използват пълноценно интернет, да намират информация, да създават смислено мултимодално съдържание. Основната теза, която предстои да докаже изследването, е в унисон с концепцията на Уаршауър – четивната и функционална грамотност[21] са в основата на формирането на дигиталната такава.

3. ДОМИНАНТИ В ИЗСЛЕДВАНЕТО

Това изследване се позовава на резултатите от проведените в България проучвания и строи основната си хипотеза върху тях. Анализът на съществуващата литература на български език, свързана с дигиталната грамотност при деца, категорично показва, че акцентът се поставя върху рисковете, които носи използването на дигитални устройства от деца. Тази тема не е обект в настоящото изследване, не представлява специален изследователски интерес. Доминантата в проучването е върху възможностите, които предоставя употребата на дигитални технологии за обучението на децата и за тяхното пълноценно развитие. Фокусът е за създаване на условия за формиране на дигитална грамотност, както и предимствата и позитивите, които новите технологии дават в когнитивно отношение.

Интернет и дигиталните устройства са част от ежедневието на децата, при това все повече спада възрастта, на която детето за първи път посягат към новите технологии.

Докладът „Децата до 8 години и дигиталните технологии“[22] представя резултатите от проведено проучване, от което става ясно, че всичките деца между 6-7 години от изследваните 6 софийски семейства, независимо от социалния статус на родителите, използват дигитални технологии. Докато навършат шест, децата от изследваната група са „редовни потребители поне на едно, а в повечето случаи няколко, дигитални устройства“ [3, стр. 35]. Имайки предвид това, в настоящото анкетно проучване е заложена презумпцията, че децата над 7 години не само че познават дигиталните технологии, но и умело боравят с тях. Но докато в страните в Западна Европа и Австралия имат дългогодишен опит в създаването на програми, стимулиращи дигиталната грамотност още от детската градина, то в България има училища, в които до 4-ти клас не е застъпено обучение по информационни технологии. Ето защо във възрастовата категория, която е на фокус в изследването (начален етап на обучение – до 11 години), все още не може да се говори за дигитална грамотност, а за създаване на условия за формиране на дигитална грамотност.

Техниката на четене и разбиране на прочетеното се формират в единство още от началото на огрaмотяването, затова в края на основното образование вече се очаква да е придобита четивна грамотност. Въпросите за четене на традиционен носител, електронен четец и интерактивна електронна книга не са релевантни към българската действителност. Множество публикации в световен мащаб (приоритетно във Великобритания, Австралия и САЩ) представят проведени изследвания именно от тази перспектива – да се

[21] По смисъла на PISA функционалната грамотност е умението да се използват рационално придобитите знания и умения с цел да се анализират и решават проблеми в реални ситуации.

[22] В рамките на проект „Овластяване на децата в дигиталната ера чрез ранно развитие на дигитална грамотност“.

проучи кой формат приоритетно избират децата и техните родители и защо. Резултати от собствено анкетно проучване в подготвителния стадий на проекта също потвърждават, че когато се говори за „четене“ то се има предвид четене на книга в традиционен формат, а не на екран. [10, p. 3001].

4. СЪЩНОСТ НА АНКЕТНОТО ПРОУЧВАНЕ

Най-голямата отговорност за формирането на отношение към четенето и към дигиталните технологии в тази възрастова група (до 11 години) е на родителите. Личният пример, който дават родителите – и в двете посоки – и в четенето и в ползването на дигитални технологии, е изключително важен за изграждането на децата като читатели и ползватели на дигитални технологии. Именно поради тази причина към родителите е насочена анкета с въпроси, разделени в три основни групи – четене, дигитални технологии и пресечната точка между тях.

Първият панел „Четене“ е разделен на два модула/секции: въпроси, отнасящи се до родителите – техните читателски предпочитания, навици за четене и купуване на книги, наличие на библиотека и пр.; и въпроси, свързани с формирането на читателска грамотност у техните деца. Първата секция е обърната към родителите, за да изследва създадените от семейството условия за възпитаване в любов към книгата и четенето. Целта е да се опише семейната среда на учениците и да се определи в каква степен тя оказва влияние върху формирането им като читатели. Поведението на родителите, контекстът, който създават на своите деца, тяхното активно или пасивно отношение към изследваните обекти формират нагласите на децата към четенето, книгите, дигиталните устройства. Споделеното четене, възпитанието в любов към книгите създават трайно положително отношение у децата към езика и писменото слово. А „добрата основа в комуникацията и езика са предпоставка за по-нататъшни умения и грамотност – като писане и четене, например“ [4, стр. 5]. Според други изследователи до 5-годишна възраст формираният речник на детето ще оказва влияние върху образователния успех и доходи на 30 години [5].

Новите технологии създават нова култура на четене – пресяване (screening), скиминг, латерално, консуматорско четене, мобилно четене[23] и пр. [2]. Но обучението на децата в ранните години на тяхното образование се ръководи от класическите методи за четене – последователно, ляво-дясно, с разбиране, с изясняване на контекста. Затова и настоящото проучване изследва традиционното четене при учениците и когато се задават въпроси за четенето се има предвид четенето на традиционен носител – хартиена книга. Когато се пита за електронни четци и дигитално четене, то изрично се посочва във въпросите.

Изследват се предпочитанията на родителите по отношение на формата на книгата – хартиен или електронен. Отчита се и честота на четене, както и на закупуване на книги. Във въпроса „Имате ли библиотека вкъщи?“ освен конкретен отговор с „да“ и „не“ са заложени и оценъчни импликации към наличието на библиотека у дома. Така например отговор „Не, това е отживелица“ демонстрира негативно отношение към книгите и съхраняването им; предложени са и варианти, в които отново е негативен отговорът, но се предполага, че семейството заема книги от библиотека или чете на електронен четец. Предложен е и отговор, който съответства на модата да се поставят красиви библиотеки в домовете като част от интериорните решения. Наличието на библиотека с над 100 заглавия в семейството е показател за подходящи условия за формиране на читателска култура у детето. Има и отворени въпроси като „Защо четете/не четете книги на детето си?“, в които се очаква родителят да представи своите доводи.

Втората секция „Детето и четенето“ от първия панел, изследващ формирането на навици за четене в семейството, задава въпроси, свързани с отношението на детето към книгите, за навиците му за слушане на текст, за възпитаването му в читателски умения от родителите и пр. Тъй като целевата група за изследване е четвъртокласници, очаква се на тази възраст учениците сами да четат. Затова и част от въпросите се отнасят към годините, когато са били по-малки и техните родители са им чели на глас истории. Споделеното четене, а и споделеното използване на технологиите, са изключително ценни с възможността детето да общува с родителите си и да създават общо поле на разбиране и взаимодействие.

Вторият панел съдържа въпроси, свързани с използването на дигитални устройства (дивайси). Родителите играят своята съществена роля за формиране на практиката на своите деца с технологии у дома. Вече са наложени стереотипи по отношение на дигиталните технологии, затова е необходимо да бъдат изследвани тези на родителите. Някои изследвания показват, че родителите имат двоен стандарт по отношение на

[23] West, Mark. Chew, Han Ei. Reading in the mobile era: A study of mobile reading in developing countries. Published in 2014 by the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, 7, place de Fontenoy, 75352 Paris 07 SP, France, 2014, ISBN 978-92-3-100023.

употребата на дигитални технологии – самите те са страстни ползватели на новите технологии, но в същото време настояват децата им да четат на хартия [8]; 89.9% от изследваните родители, притежаващи iPad, споделят, че предпочитат да четат на децата си хартиени книги [11].

Технологията може да играе важна роля в подкрепа на ранната комуникация, език и грамотност чрез предлагане на нови възможности, като интерактивност и интуитивно представяне от електронни книги и приложения, както и видео разговори. Но не трябва да се пропуска взаимодействието с възрастните. По-скоро трябва да се използва като инструмент за преподаване. Знае се, че ако се използват правилно технологиите могат да играят важна роля в групи от деца, които имат някакви проблеми или при момчета [4].

Дизайнът на тази част от анкетата е съобразен с четирите фактора, които съставят комплексната природа на ефектите от взаимодействието на детето с технологиите – за развитието, за технологията, за съдържанието и за контекста [6] . Задават се въпроси към развитието на говорните умения на децата. Децата могат да учат думи от дивайсите при някои случаи – когато приложенията съдържат висококачествено съдържание, насочено към обучение. Родителите трябва ефективно да ги използват за комуникация с децата си и да ги обучават в реално време. Всички функционалности имат различни черти и употреба и тяхната конвергенция в едно устройство носи предизвикателства и възможности – камерата може да се използва за правене на снимки, за видео-разговори с приятели и роднини, за забавление на родители и деца за музикални и видео ефекти. Затова въпрос, отнасящ се до технологичните фактори е например – „Дали софтуерът, който използва Вашето дете, отговаря на неговите възможности?“

Изследва се достъпа до дигитални устройства на децата, както и кога са започнали да ги използват. Мултимедийният интерфейс на таблетите привлича децата, като стимулира техните тактилни, визуални, слухови, кинестетични усещания, като им осигурява непосредствена обратна връзка. Всъщност тактилността на таблетите способства по-непосредствения контакт на децата с дигиталните технологии.

В анкета има въпроси, които проучват колко време децата прекарват в занимания на екран вкъщи, както и пред телевизор, но с по-голям изследователски интерес се ползват въпросите за споделено използване на технологиите – какви са причините, поради които родителите използват заедно с детето си дигитални технологии (съвместно четене, игра и пр.).

Отчита се и възможността родителят да се притеснява от използването на дигитални устройства от детето му.

Освен училището, родителите също играят важна роля в предоставянето на децата си на възможности за достъп и употреба на дигитални средства, които повлияват тяхното обучение. От изключително значение за третия панел е да се намерят отговори на въпросите: „Дали дигиталните технологии заместват интеракцията с родител/семейство? Или се използват за различен вид комуникация? По-важно е да се пита за какво децата използват технологиите, отколкото колко часа прекарват в света на дигиталното.

Въпросите „Защо използвате дигитални технологии съвместно с децата си?“ и „Защо не използвате дигитални технологии съвместно с децата си?“ са взети от изследването N. Kucirkova and K. Littleton “The digital reading habits of children: A National survey of parents’ perceptions of and practices in relation to children’s reading for pleasure with print and digital books” от 2016 г., финансирано от Book Trust (Великобритания), за да могат да се сравнят резултатите в по-широк международен контекст [7].

В проучването на австралийската изследователка Neumann са представени 6 групи приложения, които децата използват:

- за игри – дейности, които съдържат забавление, повтарящи се действия и предизвикателства – Angry Birds, Fruit Ninja, Barbie, Temple Run, Subway Surfers, Playtime with Dora, Make Up and Dress ups, Talking Tom.
- за творчество – дейности, които осигуряват инструменти за рисуване, пъзели, музика, създаване на музика, дизайн.
- електронни книги – интерактивна мултимедийна книга[24].
- приложения, развиващи грамотност – дейности, съдържащи азбуката, букви от името и звуци, за изговаряне на думи и правилно изписване.
- приложения с математика – дейности, които съдържат цифрови идентификации, време, форми, броене.

[24] Не са популярни в България.

- други образователни приложения – дейности, съдържащи основни обучителни модели за развитие на паметта, езиковите умения, за знанието по света [9].

За тези приложения ще бъдат питани и българските родители, както и дали смятат, че използването им може да подпомогне развитието на четивната грамотност на тяхното дете.

В анкетната карта е заложена и секция „Демография“ със стандартни въпроси за пол, възраст, образование, работа.

4. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Анкетното проучване ще разчита изцяло на съпричастността и добронамереното отношение на родителите, както и на техните откровени отговори. В България не е изследвана релацията четене и дигитални технологии и би било полезно да се намерят тенденции и да се изведат закономерности.

БЛАГОДАРНОСТИ

Публикацията е в рамките на проект „Дигитални компетенции и медиаобразование в предучилищна и начална училищна възраст (ДН 05/8 14.12.2016)“. Авторът изказва благодарност на Фонд „Научни изследвания“ за оказаната подкрепа.

ACKNOWLEDGEMENTS

I would like to thank the Bulgarian Science Fund for supporting our research in the project “Digital Competencies and Media Education at Pre-school and Primary School Age” (H05/8 14.12.2016).

ЛИТЕРАТУРА

[1] Кънчев, П., Георгиев, Е., Хайдиняк, М., Апостолов, Г. Дигитално грамотни ли са родените в дигиталната епоха деца? Национално представително изследване. „Децата на България онлайн“, 2016.

[2] Парижкова, Любомира. Клишета за четенето. // Книгата – нашето по-смислено настояще. С., 2014, 65-76.

[3] Шахбазян, Л., Хайдиняк, М., Куманова, А. Децата до 8 години и дигиталните технологии. Национален център за безопасен интернет. С., 2016.

[4] Billington, Charlotte. National Literacy Trust, 2016, How digital technology can support early language and literacy outcomes in early years’ settings: A review of the literature. www.literacytrust.org.uk

[5] Duckworth, K. & Feinstein, L. Development in the Early Years: It’s importance for school performance and adult outcomes. Centre for Research on the Wider Benefits of Learning, 2006.

[6] Kucirkova, Natalia. Zuckerman, Barry. International Journal of Child-Computer Interaction, vol. 2 pp. 46-49, 2017.

[7] Kucirkova, N. & Littleton, K. The digital reading habits of children: A National survey of parents’ perceptions of and practices in relation to children’s reading for pleasure with print and digital books, Book Trust, 2016.

[8] Levine, Michael. No More Reading Wars! Getting Ahead of the Transition from Print to Digital Books. The Joan Ganz Cooney Center. 2012. Retrieved from http://joanganzcooneycenter.org/2012/05/30/no-more-reading-wars-getting-ahead-of-the-transition-from-print-to-digital-books/

[9] Neumann, M. An examination of touch screen tablets and emergent literacy in Australian pre-school children. Australian Journal of Education. 2014 58, pp. 109-122, 2014.

[10] Parijkova, L. Research of connection between reading and digital literacy of children up to 11 years old. ICERI2017 Proceedings. 2996-3006, 2017; ISBN: 978-84-697-6957-7; ISSN: 2340-1095. 10th International Conference of Education, Research and Innovation,16th-18th November, 2017, Seville, SPAIN.

[11] Vaala S. and L. Takeuchi, Co-reading with children on iPads: Parents’ perceptions and practices. A Cooney Center QuickReport. The Joan Ganz Cooney Center. 2012.

[12] Warschauer, Mark. The paradoxical future of digital learning. Learning Inquiry. April 2007, Volume 1, Issue 1, pp. 41–49, 2014. Retrieved from https://www.abk.bg/page/practices

KNOWLEDGE – International Journal
Vol. 22.1
Vrnjacka Banja, Serbia, March, 2018

INNOVATIVE CHANGES TO IMPROVE THE SCHOOL ENVIRONMENT

Rumyana Gyoreva
Southwestern University "Neofit Rilski" Blagoevgrad, Bulgaria r_todorova_g@abv.bg

Abstract: The report addresses issues related to improving the quality of education in Bulgarian schools by introducing innovative changes. Striving for positive change through innovation is aimed at better and progressive education.
More specific objectives include: support for the development and introduction of innovations (practices) at the institutional level; stimulating school institutions using innovation as a tool for quality in every school and classroom and creating a supportive environment; differentiation of funding tied to performance and evaluate the added value of schools; motivating students for academic work; motivating teachers for teaching work based on creativity, without placing limits; adapting the school to the requirements of modern standards of education; verification of innovation at national level in order to prevent pseudo-innovations and others.
The report argues that the combination of innovations introduced "top-down", with innovations introduced "bottom-up" provides more opportunities and chances for effective change and reform. It is thus possible to achieve a better quality of education in all its aspects — teaching, learning, management, partnerships, training and promotion of teaching staff, physical, material and psychological environment, etc, as well as providing equal access to education.
In the context of one of the areas of quality of education — school environment, the report proposes a framework for school program. The objectives of the program are achieving psychological comfort and positive learning environment, efficient internal and external communication and creating opportunities for readiness of teaching staff for innovation and development.
The program has been developed after a survey of the quality of education in primary school. In the analysis established individual countries within the organization that need improvement, namely improving communication policy and psychological environment in the school. Overcoming them is dictated both by improving the quality of education in all areas, and the growing trend of democratization and humanization of education.
Under the program proposed development objectives, measures and criteria for achieving the objectives that will help the organization in planning initiatives to overcome deficits.
Keywords: quality of education, innovation, school environment

In recent years in the Bulgarian educational system is a trend towards innovative changes. They are dictated by the European priorities for smart growth (developing an economy based on knowledge and innovation), sustainable growth (promoting a greener and more competitive economy, with more efficient use of resources), inclusive growth (stimulate the economy, higher levels of employment, social and territorial cohesion). These priorities are set in the Europe 2020 Strategy[25].

In this context, to the education system, to the educational institutions and even to the individual classroom, sit down questions: Does every innovation lead to improvement? Does any change lead to innovation? What are the factors for consistent and sustainable change? Is it improving does the efficiency of teamwork when introducing innovation? And other.

According to Bulgarian dictionary, change is the occurrence of something new, different from the previous type, condition, quality or nature[26].

Very often, the concept of change is associated with the concept of innovation. The European Commission defines innovation as a new or significantly improved product (good or service) or process, a new marketing method or a new organizational method, workplace organization or external relations[27]. N. Philipova citing D. Bizhkov, C. Polonskiy, N. Momchev and others, defines innovation as an amendment to an existing situation in a particular area

[25] Europe 2020 strategy for smart, sustainable and inclusive growth — http://www.strategy.bg/Publications/View.aspx?lang=bg-BG&Id=124.
[26] Андрейчин, Л., Л. Георгиев, Ст. Илиев, Н. Костов, Ив. Леков, Ст. Стойков, Цв. Тодоров (2001). Български тълковен речник. Наука и изкуство. С., p. 775
[27] European Commission — http://ec.europa.eu/index_bg.htm.

with something new that better meets the requirements and needs; end product of innovation embodied in new or significantly improved product or process, a new approach to social services[28].

P. Drucker considered innovation as an economic phenomenon that is projected in management, marketing, advertising, entrepreneurship. According to him, innovation is purposeful and organized search for changes and analysis capabilities. V. Georgieva defines innovation as "targeted, planned and controlled change through which solved to some extent a new way of organizational and substantive issues in various fields of human practice, through pedagogical innovation solve organizational and substantive problems of education in a particular educational space (classroom, school, educational area, educational system, etc.)"[29].

Clearly, between the concepts of change and innovation there is a relation, but as V. Georgieva writes, "not every change is innovation, but every innovation is a form of desired change."[30]. Innovation is not just change, but change associated with innovation with invention. The minimum requirement for a product, service or process is innovation, is a new or improved. When the invention, change or just an idea for something new reincarnate in a new product, service, etc. is in the modern management, is defined as entrepreneurship. It's kind of managerial behavior that is characterized by innovation and willingness to take risk.

In summary, the change means moving from an existing state of the system under consideration in other, desired more fully state. The ability to provide for the need to respond promptly and adequately to the changes is a determining factor for the success of organizations, groups and even individuals. The ultimate goal of innovation and change can be defined as obtaining results, improvement, development.

At present innovations in the Bulgarian educational system are apply both "top-down" (new Law on preschool and school education — ZPUO, introducing new standards, expand the autonomy of schools and involvement of the parent community and social partners, better coverage children and students and reduce dropout from the system, acquisition of key competences, etc.) and "bottom-up" (policies in different institutions related to the actual needs of the environment).

The new law allows schools to constitute as "innovative"[31]. Innovative are schools that deliberately introduce innovative practices that through organizational and substantive changes in education, management and educational environment, improve educational quality. Is developed standard criteria for innovative school. Is introduced and a public register of the innovative institutions in the system of preschool and school education. For each year the Council of Ministers adopts a decision List of Innovative Schools in Bulgaria[32].

This Regulation aims at introducing innovations "bottom-up" to multiply as good practices in school institutions. Their combination reforms "top-down" (legal support) brings together the resources of the environment at all levels in vertical and horizontal system (Fig. 1).

There is no single "right way" to achieve a high quality of educational services. Successive actions towards innovative and progressive education, depending on the tested deficits largely provides confidence to achieve the desired results.

In 2015 a primary school in the town of Pernik was conducted a study on ensuring the quality of education in three areas: "Management of organization", "Human Resource Management" and "Management of financial and material resources." After a general assessment and analysis of the strengths and weaknesses in the management of school organization, it was found that the school was established very good organization in terms of planning, organization and control, management of human, financial and material resources, but there are activities which can be optimized and improved.

The conclusions that are imposed are that it is necessary to increase the transparency and openness of management through involvement of all stakeholders in the process, to intensify communication channels at the school to create conditions for more opportunities for personal expression of students and teachers and their creative

[28] Филипова, Н. Образователна администрация и управление на образованието — традиции и иновации — http://pedagogy.swu.bg/wp-content/uploads/2012/03/Filipova_N_Obrazovatelna_administrazia.pdf.
[29] Георгиева, В. (2013). Мениджмънт на промяната в образованието. Бон. Благоевград, р. 21.
[30] Георгиева, В. (2013). Мениджмънт на промяната в образованието. Бон. Благоевград, р. 18.
[31] чл. 38, ал. 6 и чл. 39, ал. 5 от Закона за предучилищното и училищното образование — https://www.lex.bg/bg/laws/ldoc/2136641509.
[32] За учебната 2017/2018 година Списъкът на иновативните училища е приет с Решение на Министерски съвет № 391 от 17 юли 2017 г. — http://dv.parliament.bg/DVWeb/showMaterialDV.jsp;jsessionid=65BF0BDD9C16B19B764889DEEEA971E8?idMat=116428.